

Geacht college, geachte raadsleden van de gemeente Westerkwartier,

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) is ervan op de hoogte gekomen dat de gemeente Westerkwartier, de Tolbertervaart als toekomstige locatie voor woningbouw heeft aangewezen in het Masterplan Leek-Tolbert. De VNC is het niet eens met dit besluit. Middels deze brief leggen we u graag uit waarom we dit standpunt innemen.

De Tolbertervaart kent een uniek coulisselandschap, een halfopen structuur die wordt gekenmerkt door een mozaïek van kleine, onregelmatige percelen, omzoomd door karakteristieke elzenhagen. Deze hagen, die al sinds de middeleeuwen worden gebruikt als perceelsafscherming en veekering, en in het verleden dienden voor de oogst van hakhout, vormen een essentieel onderdeel van het landschap in het Westerkwartier. In de twintigste eeuw heeft ruilverkaveling en mechanisatie van de landbouw dit type landschap sterk doen afnemen. De Tolbertervaart is echter een zeldzaam voorbeeld van een gebied dat aan deze ontwikkelingen is ontsnapt en waar het oorspronkelijke coulisselandschap nog grotendeels intact is gebleven.

Naast de cultuurhistorische waarde dragen de elzenhagen sterk bij aan de biodiversiteit. Ze bieden nestgelegenheid aan diverse broedvogels, stimuleren populaties van insecten en vormen voedsel- en schuilplekken voor kleine zoogdieren. Bovendien vervullen ze een cruciale rol als ecologische verbindingzone, waarlangs soorten zoals de egel, das, vleermuis, ree, bunzing, hermelijn en eekhoorn zich kunnen verplaatsen. In "Bijlage 3 Wezenlijke kenmerken en waarden van Natuurnetwerk Nederland" van "Omgevingsverordening provincie Groningen (november 2024), geconsolideerd 23-11-2024" zijn in het gebied Zuidelijk Westerkwartier de houtsingels logischerwijs benoemd als karakteristiek voor het landschap en waardevol voor de natuur. Bovendien, volgens "Artikel 3.92 Aanwijzing en instructieregel houtsingelgebied Zuidelijk Westerkwartier" opgenomen in de "Omgevingsverordening provincie Groningen (november 2024), geconsolideerd 23-11-2024" moeten er regels worden opgesteld in het omgevingsplan van de gemeente Westerkwartier waarin er gelet moet worden op de bescherming van landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Volgens de regels die gelden voor het houtsingelgebied van het Zuidelijk Westerkwartier, waaronder Tolbertervaart, moeten de houtsingels beschermd worden en is het kappen of rooien anders dan ten behoeve van normaal onderhoud verboden. Hiervoor is de "Houtsingelhoofdstructuur zuidelijk Westerkwartier 2024 (juni 2024), geconsolideerd op 06-06-2024" opgesteld, die regels bevat voor het beschermen van de elzensingels en het coulisselandschap. Indien er toch een vergunning gegeven wordt voor nieuwbouw in de Tolbertervaart zal 100% compensatie moeten plaatsvinden voor de singels die in het gebied vanaf het jaar 2000 zijn verslechterd of verdwenen. Desalniettemin is dit niet de gewenste situatie omdat het veel tijd kost voordat de elzensingels weer dezelfde ecologische waarde hebben als degenen die er nu staan.

Daarnaast zijn enkele singels in het aangewezen nieuwbouwgebied ook bestempeld als extra beschermde houtsingels. Dit zijn singels die zo waardevol zijn dat ze niet mogen verdwijnen op de aangewezen locatie en er is geen vergunning mogelijk voor het rooien van deze singels.

Gezien deze ecologische en cultuurhistorische betekenis ligt het voor de hand dat de gemeente, desnoods in overleg met andere gemeenten, alternatieve woningbouwlocaties zoekt die geen of veel minder afbreuk doen aan de kernkwaliteiten van de landschappelijke eenheid van het Zuidelijk Westerkwartier. Een mogelijke locatie waar nieuwbouw zou kunnen plaatsvinden is bijvoorbeeld ten zuiden van Leek-Tolbert (1700 hectare) (zie bijlage). Louter het feit dat dit gebied gelegen is in de

gemeente Noordenveld en in de aangrenzende provincie Drenthe, kan ruimtelijk-orderingstechnisch geen reden zijn om dit gebied níet voor woningbouw te benutten. De huidige woningnood is hiermee gediend, omdat er geen natuur- en cultuurhistorische waarden verloren gaan en de biodiversiteit in de intensieve landbouwgronden juist door deze nieuwbouw kan opleven. Bovendien zijn er ook tal van geschiktere bouwlocaties binnen de gemeente Westerkwartier zelf, waar geen of nauwelijks natuur- en cultuurhistorische waarden verloren zullen gaan. Neem als voorbeeld de vele grootschalige intensieve landbouwpercelen waar het coulisselandschap al geheel of grotendeels is verdwenen.

Zowel onze nationale wetgeving als internationale verdragen waarbij ons land partij is, kennen een rode draad in de afweging van menselijk ingrijpen met gevolgen voor natuur en landschap, en de soorten die daarin trachten te overleven. Namelijk: indien de ingreep ook elders kan plaatsvinden, dan moet dat alternatief gekozen worden. Wij denken niet dat gemeente- en provinciegrenzen juridisch een excuus zijn om dit niet te doen.

Wij verzoeken u dan ook af te zien van woningbouwplannen in de Tolbertervaart en alternatieve locaties te benutten in goed gemeentelijk en interprovinciaal overleg. Indien de gemeente toch doorgaat met de oorspronkelijke plannen, zullen wij bezwaar maken om onomkeerbare schade aan een waardevol cultuurlandschap te voorkomen.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature block]

Jaap Dirkmaat, directeur
Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

